

PÄIJÄT-HÄMEEN LIITTO

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO

Lausuntopyynnön diaarinumero: MMM025:00/2016

HALLITUKSEN ESITYS ELINTARVIKELAIKSI JA ERÄIDEN LAKIEN MUUTTAMISEKSI

Mitä mieltä olet valvontamaksuja kehittämisestä ehdotetulla tavalla?

Lakiehdotuksen mukainen vuosimaksu on kannatettava ja se tulee lisäämään elintarvikevalvonnan kustannusvastaavuutta merkittävästi. Lakiesityksen perusteluissa on esitetty arvio valvontamaksujen nelinkertaistumisesta. Tässä on kuitenkin yksikkökohtaisia eroja, koska valvonnan tuntihinta vaihtelee merkittävästi valvontayksiköiden välillä ja joissakin valvontayksiköissä on lisäksi käytössä tarkastuskohtainen käyntimaksu.

Yleisesti voidaan todeta, että lainsäädäntöön kirjoitettuja maksutaulukoita on vaikea saada yksiselitteisiksi ja kattaviksi. Lakiehdotuksen mukainen riskiluokitus pohjautuu täysin Eviran riskiperusteiden arviointiohjeeseen 10503/2, joka ei ole valvontaviranomaisia lainsäädännön tapaan sitova. Joissakin valvontayksiköissä on tehty muutoksia riskiluokitukseen ja kohteiden valvontatiheyden paikallisen riskiarvioinnin perusteella. Siksi myös maakunnilla tulisi olla mahdollisuus poiketa sekä elintarvikelain että terveysuojelulain maksutaulukon maksuista paikallisen riskinarvioinnin perusteella.

Maksullisuus esitetyllä tavalla lisää pienten toimijoiden ja laitostoimijoiden valvontamaksuja merkittävästi. Varsinkin pienten laitosten, jotka usein toimivat alkutuotannon yhteydessä, valvontamaksut nousevat kohtuuttoman korkeiksi. Sen sijaan keskisuurilla toimijoilla lisäys ei ole yhtä merkittävä. Valvontamaksujen korotuksen tulisi kohdistua tasapuolisesti kaikenkokoisiin elintarvikealan toimijoihin.

Alkutuotannon elintarvikevalvonnan jättäminen maksullisuuden ulkopuolelle ei kohtele maakuntia yhdenvertaisesti. Joidenkin maakuntien alueella alkutuotannon elintarviketoimijoita on runsaasti ja heidän valvontaansa joudutaan tästä johtuen ohjaamaan merkittävä henkilöresurssi vaikka valvontatiheydet ovatkin alhaisia. Maakunnissa, joissa on enemmän tai pääasiassa kaupunkeja, alkutuotannon valvonnan vaatima resurssi ei ole yhtä merkittävä. Tästä johtuen myös alkutuotannon elintarvikevalvonnan maksullisuutta tulisi tarkastella uudelleen. Alkutuotannon vuosittaiset valvontamaksut lisäisivät kohtuuttomasti tuottajien maksutaakkaa, mikäli alkutuotannon yhteydessä on lisäksi elintarvikehuoneisto- tai laitostoimintaa. Valvontakäyntikohtainen maksu saattaa asettaa alkutuottajat eriarvoiseen asemaan, ellei valvontaa pystytä toteuttamaan valvontasuunnitelman mukaisesti. Jos alkutuotannon valvonta halutaan pitää maksuttomana, tulee maakuntien saada tekemästään alkutuotannon valvonnasta korvaus muuten kuin suoraan tuottajilta perittynä.

Lakiesityksen mukaan valvontamaksu perittäisiin kaikilta valvontakohteilta loppuvuodesta. Määritelmä on epämääräinen. Loppuvuonna laskuttaminen on kirjanpidollisesti hankalaa, kun tulojen pitäisi ehtiä kirjautua oikealle tilivuodelle. Myös kaikki oikaisut jäisivät seuraavalle vuodelle. Vaikka tulopuolen rahoitus on vuosimaksujen myötä helpommin ennustettavissa, laskutuksen ajoittaminen tekee talouden johtamisesta erittäin haasteellista. Kun tiedossa ei ole, että käyttöön otettavasta VATTI – järjestelmästä olisi suora liittymä maakunnan laskutusohjelmaan, aiheuttaa tämä myös laskuttajille kohtuuttoman työmäärän lyhyessä ajassa. Laskutus tulisi voida tehdä esim. 1.9. mennessä rekisteröityneille aikaisemmin ja 1.9. jälkeen rekisteröityvien syys-joulukuun maksu voitaisiin periä vuoden lopussa erikseen. Kesken vuotta lopettaneiden toimijoiden tavoittaminen kalenterivuoden lopussa on jossain määrin haasteellista ja heidän osaltaan laskutus tulisi voida tehdä heti kun ilmoitus tai tieto toiminnan lopettamisesta saadaan.

Periaate, että valvontamaksuja voidaan vähentää toimivalla omavalvonnalla, on hyvä. Käytännössä ehdotettu 10 % alennus joka toinen vuosi aiheuttaa laskutuksen kannalta ylimääräistä manuaalista työtä ja seurantaa. Määritelmää ”toistuvasti” tulisi tarkentaa, ellei asiasta anneta tarkempia linjauksia myöhemmin, kuten nyt on annettu Eviran riskiluokitusohjeessa tarkastustiheyden harventamisesta peräkkäisten oivallisten arviointien perusteella. Käytännössä toimivampaa on riskiluokituksen ja sen seurauksena maksuluokan alentaminen useamman peräkkäisen oivallisen tarkastustuloksen seurauksena. Lisäksi 10 % alennus joka toinen vuosi on vain pieni hyöty etenkin niille toimijoille, joiden vuosimaksu on esim. 100 e/vuosi. Vastaavasti, mikäli kohteen tarkastustiheyttä joudutaan aiempien valvontatulosten perusteella lisäämään, tulee maakunnalla olla mahdollisuus valvontamaksun korottamiseen.

Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen ovat keskeinen osa valvontaa varsinkin uima- ja talousvesien osalta. On ehdottoman tärkeää, että maakunta voi laskuttaa toimijoita myös näytteenotosta ja analyysikustannuksista. Haja-asutusalueella on paljon kaupallisen toimintaan ja elintarvikehuoneistoihin liittyviä talousvesikaivoja, jotka ovat säännöllisen näytteenoton piirissä mutta eivät terveydensuojelulain mukaisen säännöllisen valvonnan kohteita. Siksi on tärkeää, että näytteenottoon perustuvasta valvonnasta voidaan laskuttaa laboratoriotutkimusten lisäksi myös näytteenottomaksu. Terveydensuojelulain muutosesityksen 51 a §:n kohta 3 ei anna tähän mahdollisuutta. Analyysikustannusten suhteen laskutus tapahtuu käytännössä suoraan analysoivan laboratorion toimesta.

Terveydensuojelulain muutosesityksen liitteenä olevaa maksutaulukkoa on vielä syytä täsmentää siten, että huomioidaan toiminnan laajuus esim. koulujen ja päiväkotien osalta. Uimarannat tarkastetaan vuosittain minkä lisäksi otetaan runsaasti näytteitä uimakauden aikana. Suunnitellut valvonnan vuosimaksut eivät riitä kattamaan valvonnasta aiheutuvia kustannuksia ellei näytteenottoa ja tutkimuskustannuksia voida laskuttaa erikseen. Pienten yleisten uimarantojen vuosimaksu on liian alhainen ilman näytteenottoakin kohteelle, joka tarkastetaan vuosittain.

Mitä mieltä olet mahdollisuudesta ottaa huomioon toimijan luotettavuus, kun elintarvikevalvontaa suunnitellaan ja toteutetaan?

Toimijoiden luotettavuuden arviointimahdollisuus on kannatettava asia mutta selvityksen pyytämisen tulisi olla maakunnan vastuulla, jos kyse on maakunnan elintarvikevalvonnan kohteesta. Selvityksen osalta tulisi määritellä tarkemmin, milloin selvitystä pyydetään. Esityksestä ei selviä edellytetäänkö kaikkien toimijoiden luotettavuuden arviointia esim. rekisteröinti-ilmoituksen vastaanottamisen yhteydessä vai koskeeko mahdollisuus vain tilanteita, joissa herää epäily luotettavuudesta. Menettelyn ja kriteerien tulisi kuitenkin olla yhteneväiset alkoholilain kanssa. Luotettavuuden arviointi edellyttää joka tapauksessa osaamista, jota elintarvikevalvontaviranomaisella ei tällä hetkellä ole.

Mitä mieltä olet lihan tarkastuksen kehittämistä ehdotetulla tavalla; mikä on mielestäsi paras viranomaistaho huolehtimaan lihan tarkastuksesta teurastamoissa ja leikkaamoissa?

Ante mortem –tarkastusten sujuvoittaminen lakiesityksen perusteluissa kuvatulla tavalla on kannatettavaa kunhan eri valvontaviranomaisten välillä ei synny epäselvyyttä kenen vastuulla tarkastusten suorittaminen on.

Lakiesityksen 24 §:n 4 momentin mukaan maakunta voi hoitaa elintarvikevalvonnan teurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa leikkaamoissa, mikäli maakunta tekee siitä Ruokaviraston kanssa sopimuksen. Lain perusteluissa ei esitetä miksi tähän ratkaisuun on päädytty. Vastaava menettely puretaan ensisaapumisvalvonnan osalta ja osa nykyisistä valvontayksiköistä ei ole halunnut tehdä ensisaapumisvalvonnan hoitamisesta sopimusta Eviran kanssa. Mikäli tavoitteena on, että maakunnat voisivat huolehtia lihan tarkastuksesta niissä kohteissa, joihin Ruokaviraston virkaeläinlääkäriä ei pystytä kohtuudella järjestämään, asia tulisi määritellä säädöksessä tai perusteluissa tarkemmin. Näin järjestettynä lihan tarkastus saattaisi olla toimijoiden kannalta vaivattomammin ja kohtuullisemmilla kustannuksilla saatavissa. Lihan tarkastuksen yhdenmukaisuutta ei paranna, mikäli sopimuksen tekeminen perustuu maakuntien ja Ruokaviraston tapauskohtaiseen harkintaan. Toiminnan ollessa pienimuotoista ja paikallista, yhden maakunnan alueelle rajoittuvaa, esim. tilateurastamot, lihan tarkastuksesta ja leikkaamon valvonnasta voisi vastata maakunta. Laajamittaisemman toiminnan valvonta olisi Ruokaviraston vastuulla. Mikäli valvontavastuuta siirretään maakunnalle, tulee Ruokaviraston vastuulla olla lihan tarkastusta suorittavan henkilöstön koulutus ja ohjeiden laatiminen.

Mitä mieltä olet toisesta EU-jäsenvaltiosta tulevien eläinperäisten elintarvikkeiden ensisaapumisvalvonnan kehittämistä ehdotetulla tavalla?

Kuten lakiesityksen perusteluosassa todetaan, nykyinen järjestelmä on toimimaton ja lisää paitsi toimijoiden myös viranomaisten hallinnollista taakkaa. Tästä johtuen ensisaapumisvalvonnan siirtäminen maakuntien vastuulle on kannatettavaa. Eläinperäisten elintarvikkeiden tuonti EU-jäsenvaltioista lisää kuitenkin elintarvikehuoneiston valvontatarvetta ja asia tulisi huomioida kohteen riskiluokituksessa ja edelleen valvontamaksuissa. Lisäksi toimijat tulisi laissa velvoittaa ilmoittamaan ensisaapumistoiminnan aloittamisesta ja lopettamisesta maakunnalle samalla tavalla kuin muustakin toiminnan olennaisesta muuttamisesta.

Mitä mieltä olet hallinnollisten pakkokeinojen kehittämistä ehdotetulla tavalla?

58§ antaa valvontaviranomaiselle mahdollisuuden keskeyttää ja lopettaa toiminnan rekisteröidyssä elintarvikehuoneistossa ainoastaan silloin, jos toimijaa ei pidetä luotettavana ja hänelle on jo annettu määräys tai kieltö 52 §:n tai 53 §:n perusteella. Myös rekisteröidessä huoneistossa tulisi olla mahdollisuus rajoittaa toimintaa osittain vastaavalla tavalla kun 57 §:n mukaan voidaan toimia hyväksytyjen huoneistojen osalta.

61 § antaa Ruokavirastolle mahdollisuuden ryhtyä hallinnollisiin pakkokeinoihin yhden maakunnan alueella, mikäli se arvioi maakunnan toimet riittämättömiksi. Kun ympäristöterveydenhuollon nykyiset valvontayksiköt kootaan maakuntiin, on tavoitteena valvonnan vaikuttavuus ja yhdenmukaisuus. Tällöin myös pakkokeinojen käytön voidaan olettaa tulevan sujuvammaksi ja yhdenmukaisemmaksi. Tästä johtuen ei ole perusteltua antaa Ruokavirastolle mahdollisuutta suoran ryhtyä pakkokeinoihin yhden maakunnan alueelle rajoittuvissa tapauksissa. Tästä saattaa lisäksi aiheutua turhaa ristiriitaa ja epätietoisuutta eri valvontaviranomaisten välillä. Sen sijaan Ruokavirastolle voi-

daan antaa valtuutus kehottaa maakuntaa ryhtymään hallinnollisiin pakkotoimiin, mikäli se arvioi maakunnan toimenpiteet riittämättömiksi.

Lakiesityksestä on jätetty pois nykyisen elintarvikelain 63 § kiireellisistä toimista. Taustalla lienee ajatus, että maakunnat voivat itsenäisesti päättää viranomaistehtävien delegoinnista. Säädös on kuitenkin tärkeä säilyttää laissa, koska maakuntien delegointipäätökset voivat olla hyvin erilaisia ja kirjavuudesta johtuen joissain tapauksissa hallinnollisten pakkokeinojen käyttö kiireellisissä tapauksissa voi tästä johtuen viivästyä.

Jos oikeusministeriö arvioi rangaistusluonteisen hallinnollisen seuraamusmaksun (hallinnollinen sakko) mahdolliseksi, pitäisikö sellainen ottaa käyttöön elintarvikevalvonnassa?

Hallinnollinen sakko voisi joissakin tapauksissa olla toimiva menettely myös elintarvikevalvonnassa, koska se lisäisi keinoja puuttua selkeisiin rikkeisiin. Hallinnollinen sakko olisi toimiva esim. mikäli elintarvike-, kontaktimateria-alan toimija ei tee rekisteröinti-ilmoitusta ennen toiminnan aloittamista tai tiedota liikkuvasta huoneistosta.

Lausunnot muista aiheista

8 § Elintarvikkeiden alkutuotanto rekisteröidyssä alkutuotantopaikassa, 10 § elintarviketoiminta rekisteröidyssä elintarvikehuoneistossa, 13 § kontaktimateriaalitoiminta

Lakiesityksen 8, 10 ja 13 §:ssä säädetään alkutuotantopaikoista, elintarvikehuoneistoista ja kontaktimateriaalitoiminnasta tehtävistä ilmoituksista. Käytännössä valvontaviranomaisen velvoitteet ilmoituksen käsittelyssä ovat samat. Ei liene eroa sillä lähettääkö maakunta alkutuotannon toimijalle ilmoituksen vai elintarvikehuoneiston toimijalle todistuksen. Käytännön kannalta käsittelyprosessin ja termistön tulisi kaikkien toimintojen osalta olla samanlainen, riippumatta käsittelyn maksullisuudesta, josta säädetään erikseen. Myös kontaktimateriaalitoimijat tulisi rekisteröidä keskitettyyn tietojärjestelmään.

12 § Tiedottaminen elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa

Tiedottamisvelvoitteen poistaminen rekisteröidyiltä liikkuvilta toimijoilta on varmasti perusteltua puhtaasti sääntelyn keventämisen kannalta, eivätkä kaikki toimijat ole noudattaneet tiedottamisvelvoitetta tähän astikaan. Läheskään kaikkia yleisötapahtumia ja torimyyntiä ei kuitenkaan tarkasteta, joten valvontayksikölle ei välttämättä tulisi mitään tietoa joidenkin tapahtumien elintarvikemyyjistä. Tämä vaikeuttaisi myös asiakasvalitusten, ruokamyrkytyspäilyjen selvittämistä jälkikäteen. Lisäksi tarkastusten kohdistaminen liikkuviin huoneistoihin olisi sattumanvaraista, mikäli tiedottamisvelvollisuus poistetaan. Tiedottamisvelvollisuus liikkuvasta elintarvikehuoneistosta tulee säilyttää myös rekisteröityjen liikkuvien elintarvikehuoneistojen osalta.

Päijät-Hämeen liitto

Lisätiedot:

Muutosjohtaja Seppo Huldén
seppo.hulden@paijat-hame.fi
 p. 044 371 9444

Ympäristöterveyskeskuksen johtaja Silja Mäkelä
silja.makela@phhyky.fi
 p. 044 440 6551